

Mordovtseva N. V. The Impact of Language on the Formation of National Consciousness of Youth in Ukraine

The article deals with the peculiarities of the national consciousness formation of young people during native language learning from the point of view of Slavonic and European researchers (H. Vashchenko, V. Wundt, V. Kononenko, N. Kostomarov, P. Kulish, N. Lazarus, I. Ogienko, A. Potebnja, V. Sukhomlynsky, N. Unamuno, K. Ushynsky, I. Franko, M. Heidegger. The most appropriate methods and techniques in the work of a teacher on particular problem have been identified (method of conversation, disputes, block construction of material must be prepared by a teacher beforehand). The main reasons for low consciousness of young people have been analyzed and summarized. The role of Ukrainian national education has been identified that lies in the creation of a national type of personality, educative ideal – harmonious and developed person – Ukrainian citizen with multifaceted knowledge, deep national consciousness, high intellectual, creative, spiritually rich and aesthetic qualities, patriotism and diligence.

Key words: national consciousness, language, speech.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 316.46:378.18.014.553

В. П. Мороз

**МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ
СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Досліджуючи тему «Організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування», нами вже було науково обгрунтовано та розроблено ці умови та представлені в попередніх публікаціях. До них увійшли:

- створення виховного простору, що передбачає забезпечення сприятливих умов для розвитку особистості в процесі діяльності органів студентського самоврядування, системне і комплексне формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів, пролонгований контроль процесу формування формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів, підвищення управлінської компетентності керівників органів студентського самоврядування;

- поступове делегування управлінських повноважень студентам-активістам студентського самоврядування в організації різних видів суспільно-громадської діяльності;

- забезпечення цілеспрямованого формування у представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок у межах роботи Школи лідерів.

Для запровадження визначених організаційно-педагогічних умов у діяльність органів студентського самоврядування була розроблена модель їх реалізації, яка охоплює всі складники цього процесу.

Метою статті стало описання ходу та результатів експериментальної роботи щодо реалізації запропонованих умов засобами моделювання.

У процесі моделювання нами було використано наукові праці О. Галуса, В. Бочарової, С. Акманова, В. Шадрикова, Я. Яхніна, присвячені студентському самоврядуванню, творчій активності, лідерству, а також розкриттю технології моделювання.

У нашому дослідженні ми пропонуємо модель реалізації організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування, яка визначається нами як органічне поєднання системоутворюючих елементів, що відображають процес її формування і реалізацію організаційно-педагогічних умов задля досягнення результату – сформованості лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів.

Мета запропонованої моделі – реалізація організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

Модель спрямована на вирішення наступних завдань:

- 1) створення виховного простору для формування у студентів мотивації до участі в студентському самоврядуванні та розвитку лідерських якостей, соціальної активності, громадянської свідомості, взаємодопомоги, групової єдності;

- 2) сприяння оволодінню студентами знаннями про лідерство та студентське самоврядування, набуттю ними лідерських умінь, розвитку умінь роботи в команді та соціального проектування;

- 3) навчання та практичне стажування молоді для ознайомлення з основами діяльності органів місцевого та студентського самоврядування;

- 4) виховання лідерських якостей майбутніх фахівців [1, с. 112 – 120];

- 5) формування комунікативних, організаційних, управлінських умінь і навичок студентської молоді, залучення їх до самоврядної діяльності;

- 6) спонукання студентів до саморегуляції власної організаторської діяльності;

- 7) розвиток навичок рефлексії, самовиховання і самовдосконалення.

Розроблена нами модель виконує наступні функції:

- 1) організаційно-виховну – створення виховного простору для

розвитку лідерських якостей, соціальної активності, громадянської свідомості, взаємодопомоги, групової єдності);

2) пізнавальну – задоволення інформаційних та інтелектуальних потреб особистості;

3) прогностичну – розкриття творчого потенціалу студентів, їхньої готовності до соціально значущої діяльності, саморегуляції лідерської діяльності;

4) компенсаторну – усунення прогалин у знаннях із лідерства, студентського та місцевого самоврядування тощо;

5) адаптивну – навчання самоосвіті, основам самоменеджменту, умінню створювати соціальні проекти;

6) оціночно-діагностичну – вивчення сформованості у студентів лідерських якостей на різних етапах експериментальної роботи за допомогою підбраного діагностичного інструментарію.

При моделюванні процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування ми спиралися на наступні підходи: суб'єктно-діяльнісний, особистісно зорієнтований, суб'єкт-суб'єктний, культурологічний, системний, акмеологічний.

При побудові моделі нами були виділені базові принципи формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування: єдності біологічного і соціального, гуманізму у формуванні лідерських якостей, створення виховуючого середовища, толерантності і комунікативної спрямованості, колективізму, діалектики у вихованні і самовихованні лідерів, включення студентів у соціально значимі відносини з позиції лідера.

У рамках моделі представлені методи (навчальна дискусія, творчі завдання, брейнстормінг, case-study, проблемні і рольові ігри та ін.), інформаційно-комунікаційні засоби (комп'ютер і проектор, мультимедійні програмні засоби (мультимедійна дошка), Інтернет-технології (технології Web-квест, електронні конференції), електронні посібники та підручники) і організаційні форми, які використовуються у процесі реалізації організаційно-педагогічних умов (аудиторні і позааудиторні: проблемні лекції, семінарські і практичні заняття, тренінги, спецпрактикуми, самостійна робота студентів та ін.).

За визначеними критеріями (когнітивним, мотиваційним, комунікативним, особистісно-операційним), показниками та рівнями здійснюється оцінка ефективності визначених організаційно-педагогічних умов [2, с. 182; 3, с. 200].

Запропонована нами модель реалізації організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування є невід'ємною частиною освітнього процесу, тому важливо знайти місце кожному її компоненту. При цьому формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів

студентського самоврядування буде проходити шлях від з'ясування суті основних понять, від формування знань, навичок і умінь до практичної їх реалізації, формування у студентів здатності самостійно формулювати цілі навчальної, професійної і суспільної діяльності, навчання їх способам вирішення проблемних професійних ситуацій, методиці аналізу ефективності своєї роботи на основі зіставлення результату роботи з поставленою метою, оволодіння прийомами корекції діяльності і до стимулювання самоосвіти і самовиховання студентів.

Таким чином, розроблений нами механізм формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування виглядає наступним чином: знання і уявлення підкріплюються відповідною мотивацією, що має певне емоційне забарвлення (відчуття і відносини) і закріплюється на рівні вмінь та навичок особистості, що знаходить втілення у відповідних вчинках і поведінці.

Запропонована нами модель реалізації організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування була впроваджена під час проведення формувального етапу експерименту.

З метою створення виховного простору в діяльності органів студентського самоврядування нами були розроблені пропозиції до Плану заходів на 2012-2013, 2013-2014 навчальні роки, які передбачали удосконалення й підвищення ефективності процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування. На нарадах, які проводились у присутності керівництва органів студентського самоврядування було прийнято рішення щодо впровадження зазначених нижче пропозицій у діяльність органів студентського самоврядування. У загальному вигляді вони полягали в наступному:

- забезпечити цілеспрямоване формування у представників студентського активу необхідних для управлінської діяльності знань і навичок, лідерських якостей у межах роботи Школи лідерів;
- забезпечити системне і комплексне формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування;
- розробити програму та запровадити роботу Школу лідерів;
- постійно організовувати навчально-пізнавальні заходи, спрямовані на формування соціальної активності студентської молоді;
- організовувати спільну діяльність студентів із лідерами студентського самоврядування;
- упровадити систему інформування про участь студентів у заходах різного спрямування (студентський сайт, газета, інформаційні стенди);

- інформувати студентів про результати студентської громадської діяльності;
- систематично проводити семінари щодо особливостей діяльності студентського самоврядування, сприяння участі в студентських форумах і конференціях;
- систематично проводити пізнавальні семінари, тренінги, дебати для широкого кола студентів;
- здійснювати планування і пролонгований контроль процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування;
- передбачити під час вступу на навчання діагностику рівнів сформованості лідерських якостей студентів;
- розробити і використовувати спецпрактикуми, тренінги, спрямовані на формування лідерських якостей студентів;
- постійно підвищувати управлінську компетентність керівників органів студентського самоврядування;
- створити єдину інформаційну мережу у ВНЗ «Діяльність органів студентського самоврядування»;
- у процесі діяльності органів студентського самоврядування стимулювати розвиток механізмів самовдосконалення та самовиховання у студентів.

При цьому, створення виховного простору в процесі діяльності органів студентського самоврядування, спрямованого на підвищення ефективності формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів буде стимулювати інтелектуальну, емоційну і духовно-етичну активність студентів, враховувати сучасні соціокультурні реалії, специфіку майбутньої професійної діяльності. Вплив виховного простору на студентів повинен здійснюватися за допомогою використання традиційного механізму (нормативні знання, що отримуються з сім'ї і найближчого оточення), інституціонального (суспільно-схвалюваний досвід, що засвоюється за допомогою взаємодії навчально-виховної системи навчального закладу з професійним середовищем) і рефлексії (відповідальність особистості і усвідомлення суб'єктивної приналежності до соціально-професійної групи), які будуть забезпечувати організацію процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, заснованих на пізнанні навколишнього світу, професійного середовища і своєї ролі в суспільстві в цілому, і в процесі виконання професійних функцій зокрема.

Усі зазначені заходи було впроваджено в навчально-виховний процес Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Відокремленого підрозділу «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка», Східноукраїнського національного університету імені

Володимира Даля, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Результати проведеної роботи постійно обговорювалися на спільних засіданнях, вносилися відповідні корективи і позитивні напрацювання. Усі описані форми роботи, передбачені відповідними планами роботи, проводились аспірантом за місцем роботи.

Також з метою підвищення управлінської компетентності керівників органів студентського самоврядування стосовно формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування нами були проведені додаткові семінарські заняття з ними (згідно до розробленого тематичного плану):

1) Проблема формування лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів. Сутність і структура лідерських якостей студентів.

2) Підходи до вивчення лідерства [4, с. 26 – 31].

3) Теорія лідерських якостей. Концепції лідерської поведінки.

4) Концепції ситуаційного лідерства: концепція лідерської поведінки Танненбаума-Шмідта, модель ситуаційного лідерства Фідлера, модель ситуаційного лідерства Херсея і Бланшарда.

5) Роль студентського самоврядування у процесі формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів.

6) Методи і засоби формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування [5, с. 143].

Під час занять було надано рекомендації щодо подолання труднощів, пов'язаних з формуванням лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування.

Окрім того, було організовано стажування студентів у виконавчих органах місцевого самоврядування та їх участь у реалізації міських молодіжних проєктів, культурно-масових заходів, тематичних ток-шоу, круглих столів, студентських конференцій тощо. Так, активісти студентського самоврядування в межах роботи Школи лідерів систематично брали участь як у всеукраїнських науково-практичних конференціях за тематикою розвитку лідерських якостей студентів у діяльності органів студентського самоврядування («Виховання особистісних якостей майбутніх фахівців у системі студентського самоврядування», «Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій», «Лідерство та студентське самоврядування у фаховій підготовці майбутніх спеціалістів»), так і молодіжних форумах: міжнародній науково-практичній конференції «Молодь і держава», «Молодь без кордонів», всеукраїнській студентській конференції «Органи студентського самоврядування у просторі вищої освіти України», круглому столі «Студентське самоврядування сьогодні – надійний

партнер навчального закладу у покращенні якості вищої освіти та організації навчально-виховного процесу».

Таким чином, розроблена і впроваджена нами модель реалізації організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування стала справжнім інструментом, який може використовуватися й іншими вищими навчальними закладами.

Наступним кроком нашого дослідження буде перевірка ефективності розроблених і впроваджених організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування засобами відповідної моделі на основі використання діагностичних методик.

Список використаної літератури

1. Галус О. М. Формування творчої активності майбутніх педагогів як засіб їх професійної адаптації / О. М. Галус // Педагогічні науки. – Суми, 2004. – Ч. II. – С. 112 – 120. **2. Бочарова В. Г.** Профессиональная социальная работа: личностно-ориентированный подход / Бочарова В. Г. – М. : Ин-т пед-ки и соц. работы РАО, 1999. – 182 с. **3. Акманова С. В.** Развитие навыков самообучения у студентов университета / Акманова С. В. – Магнитогорск : МИИТ, 2004. – 200 с. **4. Шадриков В. Д.** Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 26 – 31. **5. Яхнін Я. К.** Сучасні підходи до виховання лідера / Я. К. Яхнін – К. : Наук. думка, 2010. – 143 с.

Мороз В. П. Модель реалізації організаційно-педагогічних умов формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів у процесі діяльності органів студентського самоврядування

У статті показана модель під час участі в студентських конференціях і форумах, присвячених розвитку студентського самоврядування, вирішення важливих молодіжних проблем. Студенти не тільки набиралися досвіду діяльності в громадських об'єднаннях, а й сповнювалися позитивними емоціями, натхненням на плідну роботу в органах студентського самоврядування, ділилися своїми враженнями з іншими студентами, втілювали в університетське життя здобуті знання.

За результатами експериментального дослідження, які наведені у статті, можна констатувати, що визначені нами організаційно-педагогічні умови сприяють формуванню лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: модель, формування лідерських якостей, лідерські якості студента.

Мороз В. П. Модель реализации организационно-педагогических условий формирования лидерских качеств студентов высших учебных заведений в процессе деятельности органов студенческого самоуправления

В статье показана модель во время участия в студенческих конференциях и форумах, посвященных развитию студенческого самоуправления, решения важных молодежных проблем. Студенты не только набирались опыта деятельности в общественных объединениях, но и наполнялись положительными эмоциями, вдохновением на плодотворную работу в органах студенческого самоуправления, делились своими впечатлениями с другими студентами, воплощали в университетскую жизнь полученные знания.

За результатами экспериментального исследования, которые приведены в статье, можно констатировать, что определенные нами организационно-педагогические условия способствуют формированию лидерских качеств студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: модель, формирование лидерских качеств, лидерские качества студента.

Moroz V. Model implementation of organizational and pedagogical conditions of formation of leadership qualities of students of higher educational institutions in the normal course of business of the student government

In the article shows a model while participating in student conferences and forums dedicated to the development of the student government, solving important problems of youth, students are not only gaining experience in public organizations, but also filled with positive feelings, inspiration on the fruitful work of the student government, shared their experiences with other students, embodied in the life of the university acquired knowledge.

For the results of experimental research are presented in the article, we can state that we defined organizational and pedagogical conditions contribute to the formation of leadership qualities of students of higher educational institutions.

Key words: model, the formation of leadership skills, leadership qualities of students.

Стаття надійшла до редакції 04.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.